

Daniel Daianu

Anul 2021: de la Suferinta la Redresareⁱ

prezentare facuta la conferinta ZF "Cum pregatim Viitorul, ecuatie de business a anului 2021" 9 decembrie, 2020

Incep prezentarea mea cu doua observatii. Una priveste anuntarea mai multor vaccinuri si pregatirea statelor pentru vaccinarea cetatenilor. Este stirea care schimba in mod radical, in bine, datele pentru perioada care vine, starea de spirit si tonusul activitatii economice pe termen mediu.

Spun pe termen mediu intrucat, si aici, vin cu a doua observatie, pandemia este inca printre noi si ne va macina cel putin in prima parte a lui 2021; ne asteapta o iarna grea si un an economic tot complicat. Valul doi al Pandemiei a incetinit, in unele state a intrerupt, revenirea economiilor in trimestrul IV, a.c.

Dar dupa suferinta din iarna vine mai mult decat speranta in primavara, este concretul oferit de vaccinuri ca arma decisiva cu care sa razbim, sa invingem pandemia.

Consideratii generale

Pandemia trece prin societati, economii si produce schimbari de durata. Multe nu vor mai fi ca inainte de pandemie Sunt schimbari ce au fost accelerate de pandemie, pe fondul digitalizarii, robotizarii, al utilizarii inteligentei artificiale.

Viitorul vine mai repede spre noi si, trebuie spus, ca economiile nu sunt la fel de versatile, nu se pot adapta la fel la schimbari necesare, unele dureroase.

Avem si amenintarea existentiala pe care o reprezinta schimbarea de clima, care obsedeaza guverne si institutii internationale tot mai mult. De altfel, UE este un avocat al unei actiuni ferme pentru a reduce emisia de carbon. Si noua administratie americana a anuntat schimbarea de clima ca prioritate a politicii sale.

Nu este poate intamplator ca suita dvs de conferinte a inceput cu Moldova. Ea este parte mare a Romaniei care, insa nu beneficiaza de conditii echivalente cu alte zone ale Tarii; ma refer la infrastructura de baza, grad de dezvoltare si venituri ale oamenilor; din Moldova s-a emigrat de altfel masiv in ultimele decenii.

Suntem la putin timp dupa noi alegeri parlamentare si guvernul care se va forma va avea o agenda foarte incarcata.

Trebuie gestionata criza sanitara, ce are implicatii dramatice, chiar daca remediul prin vaccinare nu este departe. Tara are nevoie de aprobarea unui buget ambitios, dar realist. Tintele politicii economice in urmatoorii ani au de impletit interese nationale majore cu interese ale Uniunii in materie de sustenabilitate ecologica ("pacea" cu mediul inconjurator), sustenabilitate economica (batalia pentru productivitate si noi tehnologii) si cea sociala (incluziune si echitate). Se are in vedere reforma statului, institutionala si sunt multe de facut in acest domeniu pentru a reda incredere cetatenilor, pentru a intari *capitalul social* in societatea romaneasca, aplicarea legilor si conformarea cu acestea.

Absorbția fondurilor europene, cu o sumă mult crescută prin The Next Generation Fund (cca 80 miliarde euro împreună cu MFF) este puțin spus o prioritate națională. Ca nicicând o absorbție intensă poate ajuta România pentru a se redresa și dezvolta, pentru a întreprinde corecția macroeconomică în următorii ani, pentru a racorda mai bine, competitiv, România la spațiul economic european

Corecția macroeconomică trebuie făcută și pledoaria mea, a colegilor din Consiliul Fiscal, a altor economiști este ca acest proces să se întindă pe câțiva ani, să fie gradual, să ajungem la un deficit sub 3% din PIB în 2024. Nu trebuie să ucidem creșterea economică printr-o corecție brută, rapidă.

Corecția macroeconomică ajută stabilitatea leului, a stabilității economice în general, inclusiv protecția veniturilor oamenilor cu venituri mici.

Trebuie să absorbim cât mai multe fonduri europene în intervalul 2021-2023 (când oricum din NGF ar trebui ca peste 70 la sută din bani să fie utilizați) pentru a atenua impactul corecției macroeconomice – care înseamnă "extracție de resurse" din economie. Aceasta extracție reduce deficitul bugetului deoarece, ceteris paribus, diminuează nevoia de împrumuturi ale statului.

Cele menționate mai sus trebuie judecate în funcție de câțiva parametri cheie între care:

O creștere economică între 2,5 și 4,5% din PIB în 2021; pragul de sus, anunțat de CNSP, este de reținut deoarece bugetul public pentru anul ce vine va adopta probabil acest reper. Pragul de jos indică nevoia de a opera cu o plajă de scenarii având în vedere incertitudinile mari.

Este cvasi-sigur ca va exista crestere economica in anul ce vine. Dar revenirea la nivelul PIB pre-pandemie se va produce la inceputul lui 2022, cum se va intampla cam peste tot in Europa, in Uniune.

Vor fi insa diferente mari intre sectoarele economice; cel putin in prima parte a lui 2021, HORECA va suferi inca mult. Industria va tura probabil tot mai bine si este de asteptat ca si agricultura sa aiba rezultate mai bune decat in 2020. Si constructiile vor merge probabil mai bine.

De aceea si analiza pietei muncii trebuie sa fie nuantata; cifrele agregate pot ascunde somaj "intarziat" si diferente sectoriale mari.

Economia noastra are de castigat cu cat mai bine isi revin economiile mari din UE, unde Germania are rolul central. Conteaza mult pentru noi revenirea economiilor in care lucreaza numerosi concetateni, sau cu care avem schimburi comerciale considerabile.

Apropos de agricultura, agri-business trebuie sa fie o axa strategica pentru dezvoltarea economica a Romaniei avand in minte si efectele schimbarilor de clima: avem conditii naturale favorabile, sunt bani europeni multi care privesc amenajarea teritoriului, constructia de sisteme de irigatii. Statul trebuie sa fie activ in acest domeniu, sa ajute dezvoltarea de retele de colectare si depozitare. Romania trebuie sa ajunga cel putin egala Poloniei si Ungariei in industria si exportul de produse agro-alimentare.

Trebuie pedepsita sever taierea nesabuita/criminala a padurilor.

Constructia de infrastructura trebuie sa fie o constanta de forta in anii ce vin, deci si in 2021. Nu numai fiindca Moldova are nevoie de drumuri si cai ferate modene, de poduri, ci si pentru ca Tara trebuie sa fie mai bine inchegata in interior.

Digitalizarea economiei necesita suport uman, atat privind resursele de varf (specialisti IT) cat si educarea cetatenilor –ce partial se face in mod natural. Centrele universitare mari care exceleaza in materie cenusie ce lucreaza in IT, pot ajuta transformarea structurala a economiei.

Inflatia va fi tinuta in frau; datele de acum si prognoze al BNR arata o evolutie nu in deteriorare pentru puterea de cumparare a cetatenilor.

Deficitul bugetar cash in acest este evaluat de CF la 9,8%; vom vedea cum se va sfarsi anul. In anul ce vine, daca se continua parte din masurile one-off de sprijinire a economiei (sunt anuntate masuri in acest sens), va fi greu sa fie dus deficitul la 7% din PIB. Mult depinde de o colectare mai buna a veniturilor fiscale.

Trebuie sa distingem intre cheltuieli rigide si cele nepermanente (one – off); dincolo de venituri bugetare, corectia macro are in vedere cu precadere cheltuieli rigide, care au ajuns in 2020 sa consume peste 90% din veniturile fiscale (ce includ contributiile)

Ganduri ce trec de anul 2021

Sunt chestiuni ce merg dincolo de anul ce vine si care exprima provocari pentru politica economica si sociala. Ai spune ca nu numai in Romania, dar la noi sunt accente deosebite intruct avem decalaje de dezvoltare surprinzatoare pentru un stat membru al UE -- chiar daca ultimele doua decenii au dus venit/loc la peste 2/3 din media UE la paritatea puterii de cumparare (cifrele agregate sunt insa in multe privinte inselatoare apropos de decalaje interne).

Sanatatea publica devine o prioritate absoluta, o problema de siguranta nationala –fiindca virusuri ne vor mai vizita, ca si alte evenimente extreme; sanatatea publica nu poate fi asigurata cu un sistem privat

numai, mai ales într-o țară cu mulți cetățeni cu venituri modeste. Trebuie să fie mărită finanțarea sănătății publice de la bugetul public. Ca și finanțarea educației publice.

De aceea, este nevoie de un buget public robust, cu venituri superioare.

Schimbarea de climă ca amenințare existențială, alte pericole majore, cer bugete publice robuste, sisteme economice versatile

Dacă acum suntem într-o perioadă de mare vitregie (criza sanitară și criza economică), în anii ce vin vom trece printr-o *mare tranziție* – indusă de nevoia de combatere a încălzirii globale, de “inverzire”, transformare structurală a economiilor, care va stresa bugete publice și private. Reiteriez importanța absorbției de fonduri europene în acest scop!

Ar fi bine ca primarii din marile orașe din Moldova (ma refer la Bacău, Iași, Suceava, etc) să se consulte mai des, să creeze o alianță (cum s-a încercat și în Vestul României) care să promoveze proiecte de importanță pentru zonele pe care le gospodăresc, inclusiv PPP, proiecte ce au efecte de antrenare puternice. Ma gândesc la resurse europene, ale bugetului public în general.

Avem nevoie de o bancă de dezvoltare (promotională), cum există în multe țări europene (inclusiv în Germania, Austria, Polonia, etc) și trebuie să fie dusă la realizare această idee; o asemenea bancă poate ajuta absorbția de fonduri europene și ajuta statul în politici industriale, în dezvoltarea agri-business-ului.

Și un Fond de Investiții, după modelul polonez, este de urmărit ca obiectiv, în slujba politicii de dezvoltare economică.

Spatiu de manevra mai mare au economiile emergente cu deficite mici, mai robuste, care beneficiaza de *backstopuri* (aranjamente cu banci centrale mari), sau care fac parte din UE. De aceea noi trebuie sa folosim la maximum resursele europene, care sunt o oportunitate exceptionala.

Situatia Romaniei

Chiar daca pare redundant, reamintesc ca Romania a pornit lupta contra Covid-19 cu un deficit peste 4% din PIB, cel mai mare in UE si deficit extern singular (cel mai mare) in regiune --intre economiile emergente din UE

Deficitul bugetar in 2020, probabil peste 9% din PIB, este in linie cu deficite in economii emergente din regiune, dar pornind de la handicapul mentionat, care a redus considerabil spatiul de manevra. Declinul PIB in 2020 va fi, probabil, spre 5% avand in vedere valul doi al pandemiei

In 2021, cele mai multe state UE vor avea deficite bugetare in scadere considerabila (vor fi reduse cheltuieli nepermanente, provocate de pandemie si criza economica);

In lipsa corectiei macroeconomice, Romania ar iesi din tabloul general si am ajunge in 2022 cu datoria publica la peste 55% din PIB si finantarea ar fi tot mai problematica –spectrul non liniaritatilor.

Pentru finantarea deficitelor este nevoie de un program credibil de corectie pe 3-4 ani (pentru a linisti pietele, finantatorii), cu suport din partea fondurilor europene In 2024 sa fie adus deficitul bugetar sub 3% din PIB

Corectia macroeconomica (reducerea deficitului bugetar) trebuie sa aiba in vedere atat restructurare de cheltuieli cat si venituri fiscale/bugetare in crestere

Regimul fiscal trebuie sa fie transparent si echitabil; toti cetatenii si firmele sa plateasca –sa se elimine portite (loopholes) care fac regimul fiscal inequitabil. Sa nu se tolereze evaziunea fiscala, ca si optimizari fiscale incorecte (tax avoidance), rente necuvenite

Avem nevoie de un un buget public robust

Este vitala asigurarea de bunuri publice esentiale pentru economie: sanatate publica, educatie publica, combaterea schimbarii de clima ca amenintare existentiala, infrastructura de baza (drumuri, cale ferata, amenajarea teritoriului)

Starea sistemului de sanatate publica cere nu numai reforme profunde, ci si resurse suplimentare; si in educatie este valabila observatia

Sa tintim venituri fiscale anuale de 30% din PIB peste 3-4 ani

Cu alte venituri proprii, pe langa cele fiscale, resursele proprii ale bugetului public ar putea ajunge la peste 32-33% din PIB in cativa ani. Cu bani europeni resursele bugetului public ar putea ajunge la 35-36% din PIB

In Europa (UE) si SUA este la ordinea zilei cresterea veniturilor fiscale/bugetare prin combaterea evaziunii fiscale si a optimizarilor

fiscale (tax avoidance); Romania trebuie sa valorifice aceasta noua viziune si atitudine ale partenerilor din UE, in SUA.

Cercurile de afaceri sa faca lobby nu numai pentru un mediu fiscal predictibil, dar si pentru un buget public robust, care sa finanteze bunuri publice de baza, care crowd in economia privata. Sa faca lobby pentru un regim fiscal transparent si echitabil, sa aiba atitudine fata de cei care nu platesc. Adica sa fie buni cetateni corporatisti.

Aspecte generale

Guvernele vor fi mai active in economie in anii ce vin, indiferent de culoarea politica, inclusiv pentru a facilita realocare de resurse; banci de dezvoltare vor capata relief sporit

Este nevoie de sisteme mai inclusive, de capacitate sporita de a absorbi socuri adverse, de mai mult capital social (in acceptia lui Robert Putnam), ce acum este in erodare...

Ordinea mondiala este in schimbare, noi puteri globale (China, ca superputere); lupta intre modele (liberalism vs. illiberalism)

Geopolitica trebuie conciliata inasa cu nevoia de bunuri publice globale (global commons)

-UE are nevoie de mai multa coeziune ca actor global

Factorul Biden: stoparea distrugerii aranjamentelor multilaterale, reintarirea relatiei transatlantice, revenirea SUA in Acordul de la Paris, statutul OMC (WTO), al OMS, etc

ⁱ Acest text nu angajeaza in mod necesar institutiile cu care autorul este afiliat